

Gallas Nándor (1893-1949)

 Szobrász, díszlettervező.

Szegény munkáscsaládban született Temesvár-Józsefvárosban. Tanárai már temesvári elemi iskolai tanulmányai alatt felfedezik rajzkészségét. 1909-ig szülővárosában, a fém- és faipari szakiskolában tanul (tanára Sipos András), majd a város ösztöndíjával kerül a budapesti Iparművészeti Főiskolára. Első tanév végén felfigyelnek szobrásztehetségére és akt-tanulmányaira. Részt vesz a Szalonok kiállításain: másodévesen egy plakettje II. díjat nyer a Szalon jubileumi kiállításán. A háború kitörésekor a főiskolán tanársegéd.

1914-ben frontszolgálatos katona Szerbiában, majd Oroszországban, egy év múlva hadifogságba kerül. Hét évet tölt Oroszországban, volt ács, fafaragó, ékszerész, lépcsőcsiszoló, fordító, szénbányász stb., többször szökött meg sikertelenül. A forradalom után szobrászatot tanul a moszkvai Képzőművészeti Főiskolán (1919-1921). Ez idő alatt jelmez- és színpadi díszlettervezőként dolgozik. Itt jegyezi el magát a konstruktivizmussal. Ekkor ihletődnek a következő évek kisplasztikái: Orosz muzsik, Balalajkán játszó orosz paraszt, Női akt balalajkával, Dokkmunkás.

1921 végén visszatér Temesvárra. Az 1922-ben rendezett első önálló kiállításán mutatja be a nagysikerű, kőbe faragott munkáját, Az életet. Iván Mestrović horvát szobrász hatása érezhető Anyaság, Anya gyermekével című finom, gyengéd szobrain. Egyaránt faragott követ, fát, öntött plaketteket, vagy formált gipszfigurákat. Sokáig a porcelángyártás is foglalkoztatta.

1922-1923 folyamán, festő barátjával, Varga Alberttel Münchenben és Drezdában jár tanulmányúton (a Der Weg művészeti szabadiskolában). 1923-ban Temesváron nagy kollektív kiállításon vesz részt. Konstruktivista, a kubizmussal rokon vonású, expresszionista hangvételű monumentális hatású kis szobrai (Kövezőmunkás, Térdelő akt, Tavasz stb.) közül párat Bukarestben öntenek bronzba (1928). Nagy sikert hoz 1928-as egyéni kiállítása. Elnyújtott, lelényegült sziluettjei – Salomé, Lány törülközővel, Az anyaság, Madonna, Az élet forrása – mellett itt is jelen van a baloldali elkötelezettséget illusztráló Rőzsegyűjtő nő, Orosz muzsik.

1924-1927 között néhány temesvári középület homlokzatának relief-allegóriáját készíti el: a Ciobanu-palota szobrai és frízeit, a Munkásotthon homlokzatának domborművét, a Kuhn-patika kapubejárati díszait. Tőle rendelik meg több bánsági település (Csákova, Sándorháza) első világháborúban elesett katonáinak emlékművét. Tehetős temesvári családoknak tervez és kivitelez síremléket. Ezek a legnagyobb méretű alkotásai. Élete végéig várta a nagyobb méretű állami megrendeléseket.

1925-ben csatlakozott az Aradon megjelenő Periszkóp irodalmi és művelődési folyóirat művészgárdájához, ebben szobrairól készült képeket, avantgárd irodalmi műveket, orosz fordításokat közöl. Munkái képillusztrációként újságokban és művészeti folyóiratokban, mint a Temesvári Hírlap, Banatul, Pásztortűz, Erdélyi Helikon, Analele Banatului stb., jelennek meg. Tanulmányozza a táncművészet és a szobrászat közötti kapcsolatot, tánctanár felesége, Jenny Janura és tanítványai részére ritmikus táncelőadásaihoz díszleteket és kosztümöket tervez.

A bukaresti Nemzeti Szalon kiállításán országos elismerést arat (első díjat nyer) Groteszk tánc című, terrakottát utánzó kisplasztikája. Ez évben nyeri el a Temesvári Kertészeti Egyesület plakett-pályázatának első díját is. A Rózsa-egyesület részére megmintázza Mária román királyné mellszobrát. Szívesen dolgozik gyermekportrékon, számos temesvári művészársának és barátjának – dr. Schönberg Móric, Varga Albert, Szuhanek Oszkár, Sabin Drăgoi, Else Kornis, Endre Károly – készít mellszobrot. Plaketteket tervez és öntet.

1930-ban társszervezője és zsűri bizottsági tagja az első Bánsági Szalonnak. 1932-ben Aradon állít ki (közösén Podlipny Gyulával). Nem rendszeresen, de tanít a temesvári művészeti szabadiskolán, fiatal művészeknek korrigál. Alapító tagja a Barabás Miklós Céhnek (1930).

1934-től a háborúban szerzett betegsége súlyosbodik, mind nehezebben dolgozik. 1936-ban Ady Endre néhai temesvári lakására készít domborművet. Építővállalkozókkal társul, középületek kőornamenseit tervezi meg, frízeket farag, sírszobrokat rajzol. 1947-ben súlyos betegen még eljár a városbeli szakszervezetek által indított munkás művészképzőkre tanítani, előadni. Nyomdai munkák fejléceit, illusztrációit tervezi. Élete utolsó éveiben barátai, tanítványai segítik.

1949 nyarán hunyt el Lovrin közkórházában; ebben a Temes megyei községben helyezik örök nyugalomra. Műveit temesvári, kolozsvári, bukaresti, magyarországi és németországi köz- és magán gyűjtemények őrzik.